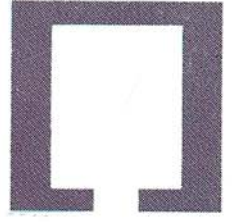

T.M.M.O.B.
MİMARLAR ODASI BURSA ŞUBESİ
ULUSLARARASI MİMARLAR BİRLİĞİ TÜRKİYE KESİMİ

KONGRE KİTABI

“KÜLTÜR VE MEKAN”

ULUSLARARASI
VII.
INTERNATIONAL

YAPI ve YAŞAM '95
BUILDING & LIFE

FUAR & KONGRESİ, 25-30 NİSAN 1995 BURSA / TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

1.OTURUM: TARİH, KÜLTÜR VE MEKAN

(Oturum Başkanı: Osmangazi Belediye Başkanı Y.Mimar Basri SÖNMEZ)

Prof.Dr.Şengül Öymen GÜR	
“Kültür ve Değişim mi, Yoksa Değişim Kültürleri mi?”	1-11
Doç.Dr.Ahmet EYÜCE&Arş.Gör.Kıvılcım KESKİNER	
“Mimari Mekanın Oluşum Sürecinde Kültürel Etkiler”	12-16
Dr.Bedri YALMAN	
“Tarihi, Arkeolojisi ve Mimarisini ile 2400 Yıllık Kültür Kenti İznik”	17-28
*Prof.Dr.Matey MATEEV	
“Filibe; Geçmişin Gelecekle Birleşmesi”	

2.OTURUM: TARİH, KÜLTÜR VE MEKAN

(Oturum Başkanı: Prof.Erhan BALKAN)

Yrd.Doç.Dr.Zeynep ONUR & Mimar Suzan HABİB	
“Akdeniz Kültüründe Kent Mekanında Renk”	29-46
Dr.Zuhal ÖZCAN	
“İç-Batı ve Güney-Batı Anadolu Geleneksel Mimarisinden Örneklerle Tarihsel Süreçte Kültürün Mekanı Biçimlendirmedeki Rolü”	47-54
Yrd.Doç.Dr.Sare SAHİL	
“Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Kültürel ve Mekansal Değişimin Başkent Ankara’dan Örneklenmesi”	55-64

3.OTURUM:BÖLGE PLANLAMA, KENT PLANLAMA VE KENTSEL TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Mim.Ş.PI.Osman AYRADİLLİ)

*German DOUBROVIN	
“Kültürün Kent Planlamadaki Rolü”	
Prof.Dr.Şengül Öymen GÜR	
“Bölge Bazında Bir Ulusal İyileştirme Politikası Önerisi”	65-76
Dipl.Ing.Richard WELTER	
“Mevcut Konut Alanlarında İskan Yoğunluğunun Arttırılması”	77-82
Doç.Dr.Sonay ÇEVİK & Arş.Gör. Hamiyet ÖZEN	
“Özel-Kamusal Mekan Olgusunun Geleneksel ve Günümüz Yaşama Çevrelerinde İncelenmesi”	83-96

4.OTURUM:BÖLGE PLANLAMA, KENT PLANLAMA VE KENTSEL TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Prof.Dr.Şengül Öymen GÜR)

Arş.Gör.Dr.Z.Hale TOKAY	
“Tarihsel Süreç İçinde Osmanlı Külliyelerinin Şehir Oluşu ve Gelişimlerine Etkileri” ..	97-104

Yrd. Doç. Dr.Rana ASLANOĞLU	
“Kent-Kültür-Mekan: Bir Merkezin Oluşumu”	105-114
Yrd.Doç.Dr.Nur ÇAĞLAR& Arş. Gör.Zeynep ULUDAĞ	
“Bir Kentsel Mekan Olarak Atrium”	115-130
*Prof.Dipl. Ing. Gerhard MANTKE	
“Frankfurt’ta Römerberg’in Yeniden İnşası”	
Ruth SHAPIRA	
“Kanunların Dışında: Ezra Mahallesi ve Kentsel Dil”	134-143
Arş.Gör.Yeşim Kamile Aktuğlu ORBAY	
“Kültür’ün Londra-Docklands’ın Yenilenmesinde, Mekana Yansıması”	144-152

5.OTURUM:BÖLGE PLANLAMA, KENT PLANLAMA VE KENTSEL TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Yrd.Doç.Dr. Rana ASLANOĞLU)

Doç.Dr.Hülya TURGUT & Arş.Gör.Meltem AKSOY & Arş.Gör. Nurbin PAKER & Arş.Gör. Arda İNCEOĞLU & Prof. Dr. Gülsün SAGLAMER	
“Ev ve Sokak: Gecekondularda Ev-Sokak İlişkileri ve Kentleşme”	153-163
Yrd.Doç.Dr.Tülin GÖRGÜLÜ	
“İstanbul’da Yaşanan Sosyo-Kültürel Değişmeler ve Bunların Fizik Mekana Yansımaları”	164-170
Arş.Gör.Almula KÖKSAL &Arş.Gör. M.Zafer AKDEMİR	
“1.Levent Yerleşiminde Fonksiyon Değişikliğinden Kaynaklanan Mekansal Değişimler”	171-181
Arş.Gör.M.Zafer AKDEMİR&Arş.Gör.Almula KÖKSAL	
“Kültürel ve Mekan Bağlamında Arnavutköy”	182-192
Yrd.Doç.Dr.Nur ÇAĞLAR&Prof.Dr.Ziya ÜTKUTUĞ	
“Son On Yılda Ankara’da Gerçekleştirilen Yüksek Binaların Kent Kültürü ve Kentsel Mekan ile Etkileşimi”	193-204
Arş.Gör.Kamuran SAMİ	
“Diyarbakır’da GAP ve Kentsel Gelişmenin Konutlaşma Olgusu Üzerindeki Etkileri”	205-217

6.OTURUM: MİMARİ TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Yrd.Doç.Dr. Nilüfer AKINCITÜRK)

Arş.Gör.Özge CORDAN	
“Çağdaş Tasarımda Kültürel Etkileri”	219-230
Öğr.Gör.Dr.Özen EYÜCE &Öğr.Gör.Dr.Hikmet GÖKMEN	
“Modernleşme: Konut ve Kültür”	231-234
Arş.Gör.Nuray BAYRAKTAR & Arş.Gör.Adnan AKSU	
“Kültür Farklılığının Konut Tasarımında Veri Olarak Değerlendirilmesinin Gerekliliği”	235-247
Yrd.Doç.Dr.Nihal ULUENGİN	
“Sosyo Kültürel Değişmelerin Geleneksel Türk Evi Tasarımına Etkileri”	248-254

7.OTURUM: MİMARİ TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Yrd.Doç.Dr. Neslihan Türkün DOSTOĞLU)

Arş.Gör.Dr.Beril Özmen YANAR

"Kültür, Zaman ve Mekan Değişimine Bir Örnek; Haydere Köyü".....255-261

Arş.Gör.Mücahit YILDIRIM

"Tarihsel Doku İçerisinde Sosyo Kültürel Değişimin İş Merkezlerine Yansımalarına Bir Örnek: Diyarbakır Hasan Paşa Hanı"262-268

Arş.Gör.Neslihan ONAT

"İzmir Levanten ve Rum Evlerinde Giriş Mekanı Anlayışı"269-273

Arş.Gör.Dr.Hamiyet ÖZEN

"Mimari Tarz ve Teknoloji Kültürel Geleneklerin Ürünüdür: Kerpiç Konut Mimarisi New Meksika Eyaletinde, ABD"274-283

***Yuri GNEDOVSKI**

"Rus Kültür Merkezlerinin Mimarlığında Geleneksel ve Çağdaş Mekanlar"

8.OTURUM: MİMARİ TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Prof.Dr.Atilla YÜCEL)

Dr.İklim KAYA

"Yaşlı Konutları İçin Alternatif Çözüm Önerileri"284-290

Öğr.Gör.Yaprak SAĞDIÇ

"Türk Toplumunda Kültürel Değer Olarak Yaşlılara Saygının İç Mekan Tasarımına Yansıması ve Gerekleri"291-299

Sedef KAYHAN

"Batılılaşma Süreci Bağlamında Toplumsal Değişimlerin İç Mekanlara Etkileri"300-309

Arş.Gör. Dr.Nilgün KULOĞLU & Arş.Gör. Dr.Ali ASASOĞLU &

Arş.Gör. Dr.İlkay ÖZDEMİR & Arş.Gör. Sibel E.URAL

"Konutta Depolama Gereksiniminin Sosyo-Kültürel Bağlamda İrdelenmesi"310-320

Doç.Dr.Halime DEMİRKAN

"Islak Mekanların Tasarımında Kültürel Değerlerin Rolü"321-332

Arş.Gör.Guita FARIVARSADRI

"Otomatik Büro Mobilya Sistemlerinin Tasarımında Sosyal ve Psikolojik Değerlendirmeler"333-340

9.OTURUM: MİMARİ TASARIMDA KÜLTÜRÜN ROLÜ

(Oturum Başkanı: Prof.Dr. Mete ÜNÜGÜR)

Öğr.Gör.Dr.Gülser ÇELEBİ

"Değişim Süreci ve Esneklik Bağlamında Yapı Sistemi"341-349

Arş.Gör.Yaşar SUBAŞI

"Mimarlıkta Değişen Parametreler ve Cephe Oluşumuna Etkileri"350-368

Arş.Gör.Dr.İnci Kevser ERTÜRK

"Geleneksel Japon Evinde Kültür-Mekan İlişkileri ve Batılılaşma Evriminin Getirdikleri"369-377

Doç.Dr.Mustafa KANDİL

"Kültürel Değerin Mimari Tasarımda Kullanılması:
Günümüz Japon Mimarlığından Üç Örnek"378-382

Prof.George SALUKVADZE & Prof.David KOMAHIDZE

"Vaktang Davitaia'nın Yaratıcı Çalışmalarında
Ulusal Kültür ve Psikoloji Bağlamında Modern Mimarlık"383-387

10. OTURUM: KÜLTÜR, MİMARLIK EĞİTİMİ VE UYGULAMA İLİŞKİSİ

(Oturum Başkanı: Prof. Dr. Cengiz ERUZUN)

Yrd.Doç.Dr.Gülay KEPSUTLU

"Kültür, Kültürel Miras ve Eğitim"389-397

Arş.Gör.Dr.Seda TÖNÜK&Öğr.Gör.Dr.Ömür BARKUL

"Kültürümüzün İzdüşümü Olan Kentlerimizde Halkımız, Yaşantımız, Mimarimiz" ...398-401

Doç.Dr.Bozok ÖZERDİM

"Kültürel Çevre ve Türkiye'deki Koruma Çalışmaları Üzerine Düşünceler"402-410

Öğr.Gör. Dr.Işık AKSULU&Öğr. Gör. Demet IRKLI

"Koruma Çalışmalarında Planlama ile Uygulamaya Geçiş Sürecinde
Ortaya Çıkan Sorunlar-Ankara Kalesi ve Yakın Çevresi Örneği"411-421

11. OTURUM: KÜLTÜR, MİMARLIK EĞİTİMİ VE UYGULAMA İLİŞKİSİ

(Oturum Başkanı: Prof. Dr. Gülsün SAĞLAMER)

Arş.Gör.Fulya ÖZMEN&Arş.Gör.Mediha GÜLTEK&Prof.Dr.Ziya UTKUTUĞ

"Son 15 Yılda, Toplu Konut Uygulamalarında Toplumsal Yönlenme-Mekan
Organizasyonu İlişkisi; Ankara: Yıldız Oran Bandı, Koru Sitesi, Konutkent"422-439

Dr.Mehmet ALPER

"Kültür Mirasımızın Korunmasında Kamu Yapılarından Bir Örnek:
Mudanya Tren İstasyonu"440-446

Mimar Fatma WEBER

"Berlin'de Japon-Alman Kültür Merkezi"447-448

***Alexandre CHARITONOV**

"Nijni Novgorad Mimarların Eski Kent Bünyesindeki Uygulamaları".....

Not: (*) İşaretili bildiriler Kongre Kitabında yer almamıştır.

ÖNSÖZ

Mimarlar Odası Bursa Şubesi, 7. Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresini 25-30 Nisan 1995 tarihleri arasında düzenlemiştir. Ülkemizde Fuar ve Kongre'nin birlikte ele alındığı tek örnek olarak gösterilebilecek böylesine kapsamlı bir organizasyonu yedi yıldır aralıksız olarak sürdürebilmek Şubemiz için kıvanç vericidir.

Mimarlar Odası Bursa Şubesi, yurtiçi ve yurtdışındaki çeşitli Üniversitelerde görevli öğretim üyelerinin akademik çalışmalarını, mimar ve plancıların deneyimlerini aktardıkları Kongre aracılığıyla, üyelerinin Üniversite sonrası eğitimine katkıda bulunmayı ve uluslararası ölçekte bir bilgi alışverişi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Fuarda ise çeşitli malzeme üretici ve satıcı firmalar ürünlerini hem kullanıcılara, hem de mimar, mühendis ve müteahhitlere tanıtmaya fırsatını bulmakta, ayrıca Kongre'nin ilgili oturumlarında ürünleri hakkında açıklayıcı bilgiler verebilmektedirler. Böylece, üretici, satıcı ve kullanıcılar ortak bir platformda bir araya getirilmiş olmaktadır.

Kongreler, bu yıldan başlamak üzere, Yapı ve Yaşam Bilimsel Kurulu'nun önerceği ağırlıklı konular çerçevesinde düzenlenecektir. 1995 Yapı ve Yaşam

Kongresi'nin ana teması "KÜLTÜR VE MEKAN" olarak belirlenmiştir. Bu konuyu genel kavramsal / kuramsal veya ulusal / yöresel bağlam ve ölçeğinde ele alan bildiriler bu kitapta dört ana başlıkta toplanmıştır.

1.Tarih, kültür ve mekan (Tarih içinde mekanın oluşumu, tarih anlayışlarında mekan, tarih anlayışlarının mekanı..)

2.Bölge planlama, kent planlama ve kentsel tasarımda kültürün rolü (Açık, kapalı, özel ve kamusal mekanlar, peyzaj, bölgesel sit alanları planlamaları...)

3.Mimari tasarımda kültürün rolü (Sosyo-kültürel evrimin aile ve ikincil ilişkilere yansımaları, bu evrimin konut, büro, iş merkezi, sağlık, eğitim vb. yapılara yansımaları...)

4.Kültür, mimarlık eğitimi ve uygulama ilişkisi (Kent, çevre ve bina ölçeklerinde...)

Mimarlar Odası Bursa Şubesi Yönetim Kurulu olarak "Yapı ve Yaşam"ın yalnız üyelerimiz için değil, tüm Bursalılar için eğitici ve aydınlatıcı bir rolü olduğuna inanıyoruz. Bursa'da yedi yıldır oluşan "Yapı ve Yaşam" geleneğini geleceğe en iyi şekilde taşıyabilme uğraşımızda bizlere destek olan Bilimsel Kurul Üyelerine, Şubemiz Sosyal Etkinlikler ve Yayın Komitesi üyelerine ve özveriyle yardım eden pek çok üyemize teşekkür ederiz.

**MİMARLAR ODASI
BURSA ŞUBESİ YÖNETİM KURULU**

KÜLTÜR FARKLILIĞININ KONUT TASARIMINDA VERİ OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİNİN GEREKLİLİĞİ

Y. Mimar Nuray BAYRAKTAR

Y. Mimar Adnan AKSU

Gazi Ün. Müh.Mim.Fak.

GİRİŞ

Bir toplumun duyuş ve düşünüş birliğini sağlayan değerlerin tümü olan "kültür"; toplumsal gelenekleri, töreleri ve sanatı kapsamaktadır. Sosyal kalıtımın tümü olarak da tanımlanabilen bu olgu, her insan grubu için farklı özellikler göstermektedir.

Bu farklı özellikler uzun bir tarihi süreç içerisinde bütünleşmiş ve belirli gereksinimlerle, bu gereksinimleri karşılayacak yapı programlarını ortaya çıkarmıştır. Kendiliğinden veya planlı bir şekilde ortaya çıkan ve bu kültürel özelliklerle bütünleşmiş olan bu yapı programları, yapı üretimini, toplumun ortak geçmişi boyunca yönlendiregelmekte, sonuçta ortaya çıkan ürünler her toplum için ayrı karakteristik özellikler taşıyacak şekilde biçimlenmektedirler. (1)

Bu yapı programlarının en önemlilerinden birisi olan konut da üzerinde bulunduğu toprak, su ve hava olayları ile fiziki doğayla; bitki, hayvan ve bunların ürünleri ile biyolojik doğayla, kullanıcıları aracılığı ile de toplumsal çevreyle etkileşim içindedir. Konut, toplumsal bir birim olan ailenin uygarlık düzeyi, üye sayısı, bağlı bulunduğu örf, adet ve değerleriyle doğrudan ilişkilidir. Konutun yapısını, biçimini, hacmini ve iç düzenini bu olgular belirler ve bu olguların farklı olduğu her insan grubu için konut, farklı özellikler gösterir. (2)

İçlerinde yaşayanların ekonomi, inanç, gelenek, görenek, yaşam, beğeni, süsleme ve sanatlarını kısaca kültürlerini çeşitli yönleri ile en iyi şekilde aksettiren bu olgu; pek çok kültürel pratiklerin öğrenilip uygulandığı yerlerin de başında gelmektedir. (3) Bu durumda aynı toplumsal yapı ve aynı tarihsel dönemde olsalar bile, yaşamlarını; başta nüfusları olmak üzere, ekonomik uğraşları ve doğa ile ilişkileri bakımından özgün nitelikler taşıyan "küçük köyden", "büyük

kente" dek uzanan değişik yerleşim birimlerinde sürdüren insanların kültürel yapıları arasındaki farkların, konuta ilişkin beklenti ve istemlerini de farklı kılmaması kaçınılmazdır. Birbirinden farklı bu beklenti ve istemlere göre biçimlenen konutlar; nitelikleri, kullanımları, görsel etkileri, vb. olarak ayrı mekansal ve biçimsel özellikler göstermekte, bu yaklaşım gerek köy, gerek kent olarak farklı yerleşim birimlerinde tasarlanacak konutlar için bir tasarım problemi olarak ortaya çıkmaktadır.

Ancak yurdumuzda köy nakilleri, köy toplulaştırmaları vb. gerekçelerle yeni yerleşim merkezleri kurulması biçiminde sürdürülen "iskan" çalışmaları içinde bu saptamanın göz ardı edildiği bir süreçle karşılaşmakta, bu yerleşimlerde konutlar, yeterli araştırma yapılamadan üretilen tip projelere göre inşa edilmektedirler. Böylece, kültürel ve fiziki koşullar açısından kendilerine uygun olmayan bu konutlarda yaşamak zorunda kalan insanlar, pek çok sorunla karşı karşıya kalmakta, kurulan yeni yerleşim merkezlerinin köyün doğal, organik yapısından uzak; kentteki imar parselleri anlayışının karşılığı bir biçimde ele alınması sorununun bir diğer yanını oluşturmaktadır. (Ek 1-Ek 2)

Oysa iskan çalışmalarının amacı ve temel yaklaşımı köyde yaşayan insanların yerleşime ilişkin sorunlarını çözmek olarak belirlenmiştir.

İSKAN UYGULAMALARI

Ülkemizde kırsal kesimde pek çok ailenin yer değiştirmesine neden olan iskan: "Bir ailenin, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yeterli büyüklükte konut sahibi olmasını sağlamak ve hayatını sürdürüp geliştirecek maddi gelir olanağına kavuşturacak şekilde ekonomik bir işletme olarak planlanarak uygulamasını yapmaktadır" biçiminde tanımlanmaktadır.

1934 yılında yürürlüğe giren 2510 sayılı İskan Kanunu'nun amacı, "Yurt dışından gelen soydaşlarımızın konut ve tarımsal tesisler verilerek iskan ile yurt içinde göçebelerin yerleşik duruma getirilmeleri" olarak belirlenmiştir.

Ancak ülkemizde özellikle 1950'lerden sonra başlayan sanayileşme süreci ile ortaya çıkan yurtiçi iskan sorunlarının çözümü için bu yasa yetersiz kalmış; 1970 yılında çıkarılan 1306 sayılı ek yasa

ile bu tür sorunlarını çözümünü hedeflenmiştir.

1306 sayılı yasanın ek 1. maddesi:

- Devletçe vücuda getirilecek baraj, hava alanı ve savunma ile ilgili tesisler dolayısıyla yapılacak kamulaştırmalar sonucu gayrimenkullerinin tamamını veya bir kısmını terketmek zorunda kalacak olan nüfusun yeni üretken alanlara iskanı,

- Turistik amaçlara tahsis edilmek üzere tarihi ve tabii kıymetlerin korunması, milli güvenlik ve jeopolitik nedenlere dayalı kamulaştırmaların ortaya çıkaracağı iskan sorunu,

- Yerinde kalkındırılması imkanı olmayan ormaniçi köylerin başka yörelere nakli

- 2510 sayılı kanunda öngörülen göçebelerin yerleşik duruma getirilmesi, şeklinde özetlenebilen ekonomik ve sosyal açılardan çok yönlü sorunlara çözüm getirmeyi amaçlamaktadır. (4)

Aynı kanunun ek 2. maddesi ile ise "Köysel alanda iç iskanın düzenlenmesi ve köy gelişme merkezlerinin kurulması için yerleşim yerinin elverişsizliği nedeniyle kalkındırılmasına imkan olmayan veya yol, içme suyu, elektrik gibi altyapı hizmetlerinin pahalıya mal olacağı tespit edilen köylerin, daha elverişli bir yerleşim yerine nakli veya mahalle, kom, mezra, vb. dağınık yerleşim ünitelerinin mevcut yerleşim ünitelerinden birinde veya yeni bir yerleşim yerinde toplanması" öngörülmektedir. (5)

Kırsal kesimde yaşayan ve 1306 sayılı yasanın ek 1 ve ek 2 maddelerine uygun olarak iskan edilmeleri öngörülen nüfusun geçim olanaklarını kaybetmeleri, devlet eliyle yeni bir istihdam alanı talep etmelerine neden olmaktadır. Bu talepler köylünün eğitim seviyesi beceri durumu ve alıştığı geçim olanakları ile bağlantılı olarak genellikle tarımsal iskana yöneliktir. Ancak iskan talep eden ilelerin özellikle kendi yörelerinde iskan edilme istemleri arazi kaynaklarının kıtlığı nedeniyle çoğunlukla karşılanamamakta, bu aileler bulunabilen boş hazine arazilerine yerleştirilmektedirler. Böylelikle, bitki örtüsü, iklim ve topoğrafya olarak kendi yörelerinden oldukça farklı olan yörelerde; farklı köylerden ailelerin bir arada oluşturduğu yeni yerleşim merkezlerinde bazı durumlarda kentlerde iskan edilen bu aileler büyük bir değişimle karşı karşıya kalmaktadırlar. (Ek 3) Ülkemizde 1984 yılına dek Toprak İskan Genel

Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan bu çalışmalar, gümümüzde; 1984 yılında 3202 sayılı Kuruluş Kanunu ile Toprak İskan, Toprak- Su, YSE Genel Müdürlüklerinin birleşmesiyle kurulan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

İskan edilecek nüfus, muhtelif kamu kuruluşlarınca yapılan etüd, uygulama, proje, program ve ailelerin müracaat ve talepleri sonucu belirlenmekte ve her 100 aile bir köy topluluğu oluşturacak şekilde planlanmaktadır.

Yerleşim yeri kararlarının yarattığı tüm olumsuzluklara karşın köylülere mevcut yaşam koşullarına alternatif ve kuşkusuz eğitim, sağlık, kültür vb. bakımlardan daha iyi olanaklar sağlayabilecek bir yaşam biçimi sunmaya yönelik bu çalışmalarda köy konutu için temel veri, -ne yazık ki- mevcut köyün fiziki koşullarını saptamaya yönelik köy envanter etüdüleri ile sağlanabilen bir bilgi ile sınırlı kalmaktadır. çalışmalar sırasında köylülerin yöresel olarak da farklılıklar gösteren kültürel yapısı, gelenek ve göreneklerini, yaşam koşullarını değerlendirebilecek bir araştırma yapılamamaktadır. Dolayısı ile köy konutu tasarımı yapılırken istek ve beklentilerin doğru bir biçimde değerlendirilme olanağı ortadan kalkmakta; salt tasarımcının sorumluluğunda gelişen bir projelendirme süreci yaşanmaktadır. Bu süreçte köyde konutu biçimlendiren köy, köye özgü yaşam koşulları ve bu koşullardan kaynaklanan geleneksel kültürel yapı genel kabullere dayalı bir biçimde ele alınmaktadır.

Oysa köy doğa ile ilişkileri ve ekonomik uğraşı anlamında, kendine özgü pek çok farklılık göstermekte, bu yapı üzerinde biçimlenen kültür de köye özgü geleneksel nitelikleri ile farklılaşmaktadır.

3. KÖY VE KÖY KÜLTÜRÜ

TDK Türkçe sözlükte köy: "Halkı belli bir toprak bütününü işleyen, kır yerleşmesi düzeninde konutlar topluluğu" olarak tanımlanmaktadır. (6) Prof. Cavit Orhan Tütengil'in romantizm içeren tarifinde ise köy: "Herbiri ayrı ayrı kimselere ait tarlalarla, belki bağlar, meyve ve sebze bahçeleri ve daha ötede köyün ortak malı olan otlaklarla çevrilmiş alçak, toprak renkli evler topluluğudur" (7)

Bir başka yaklaşım da ise köy: "Genelde tarımla uğraşan,

içinde buldukları toplumla ortak çıkarları az ve eşgüdölmüş olan, birbirleri karşısında güçlü bir özerklik eğilimi gösteren, yani toplumsal çerveden çok doğal çevreye yakın olan, sayıları birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen insanlardan kurulu, belirli ve özenle korunan sınırları olan topluluklar" olarak tanımlanmaktadır. (8) Köye ilişkin tüm tanımlarda köyün toprağa bağlı ekonomik bir birim olduğu gerçeği özellikle vurgulanmaktadır. Ekonomik ilişkiler açısından diğer yerleşimlerden farklı olan köy; toplumsal yapı ve sosyal ilişkiler anlamında da kendine özgü nitelikler göstermektedir. Şöyle ki:

Köyde çoğuzaman aynı ırktan, aynı etnik menşeyden gelen aynı dili konuşan din, ahlak, sanat ve düşünce sistemleri aynı olan ve genellikle aynı ekonomik faaliyette bulunan homojen bir yapı vardır.

Köyde kişiler arası ilişkilerde birbirine ait olma, birbirinin kederini ve sevincini paylaşma, birbirinin yardımına koşma gibi ortak duygu ve davranışlar esastır.

Köyde kontrol sisteminin özünü örf ve adetler, gelenek ve görenekler oluşturmaktadır. Köyde resmi olmayan örgütlenmeye dayanan bir işbirliği düzeni bulunmaktadır ve yatay ve dikey hareketlilik (sosyal sınıf değişimi) sınırlıdır. Köy kendi kendine yeten bir birim olarak ulaşım olanaklarının yetersizliği ve sosyal hareketliliğin sınırlılığı nedeniyle içine kapalı ve değişimleri kolay kabullenmeyen bir yapıdadır. (9)

"Köy" yerleşimlerinde yer alan konutlar da köyün bu ekonomik ve sosyal niteliklerini en iyi biçimde yansıtan bir yapıya sahiptirler. Her çevrede olduğu gibi köyde de konutların tipi, nitelikleri, görsel etkileri, biçimsel ve işlevsel özellikleri kullanıcılarının örgütsel, kültürel ve ekonomik durumlarını kapsayan yapısal özelliklerini ister istemez üzerlerinde taşımakta, pek çok yanları ile kentte yer alan konutlardan farklı özellikler göstermektedirler. (Ek 4)

4. KÖY KONUTUNUN BELİRLEYİCİLERİ

Kentte ailenin yalnızca barınma gereksinime bağlı "oturma-dinlenme/ yemek yeme/ uyuma/ yıkanma" gibi temel eylemlere ve bunlara bağlı olarak "yemek hazırlama/ temizleme/ depolama/

ulaştırma/ haberleşme vb." gibi yan eylemlere hizmet eden konut, köyde farklılaşmakta, kentte konut dışında yer alabilen birçok eylem köyde konut içinde, ailenin kendi olanakları ile karşılanmak durumunda kalmaktadır.

Öncelikle kentteki imar parsellerinin karşılığında köyde geniş bir işletme avlusu vardır ve işletme avlusu her an yaşayan bir mekandır.

Köy konutunun aynı zamanda ekonomik bir birim olması, köyde konutun işletme avlusundan bağımsız olmaması, ekonomik eylemlere bağlı olarak farklılıklar göstermesi sonucunu doğurmaktadır.

şöyle ki; eğer aile işletmesi bahçe tarımına göre belirlenmişse, burada çözülecek problem, bu tarım ürününün gerektirdiği araç-ekipmanın konulabileceği ve ürün depolama kurutma eylemlerinin gerçekleştirilebileceği mekanlar yaratmaktır. Hayvancılığın hakim tarım tipi olduğu işlemlerde ise bir hayvan barınağı probleminin çözümü sözkonusudur. Eğer ekonomik eylem aile işletmesi dışında bir tarlada ya da herhangi bir başka işyerinde sürdürülüyorsa bu kez de tarım yardımcı veya diğer iş araçlarının depolama sorununun çözümü önem kazanmaktadır.

Köy konutunun ekonomik yaşam biçimiyle bu ilişkisinin yanısıra geleneksel yaşam koşulları da konutun biçimlenmesini doğrudan etkilemektedirler.

şöyle ki; köyde aile ataerkindir. Baba veya en yaşlı erkek ailenin başı olması nedeniyle ailenin bütün işlerinden, maddi-manevi refah ve iyiliğinden sorumludur. Baba yaşadığı sürece ailenin birlikte çalışıp, yaşaması mevcut geleneksel davranışa uygundur. Bu nedenle de köy konutunun her zaman genişleme ihtimali vardır. Aile genişledikçe bu genişlemeye paralel olarak konut da genişlemektedir.

Evde yiyecek yapımı ve toptan yiyecek alınması ve saklanması da köye özgü geleneksel bir davranış ğeklidir.

Tüm yaşamı doğa koşullarına bağlı olan köylü, ürününün bir bölümünü bir sonraki yıl için kendisine ayırmakta, hayvansal ürünlerden de kendisi için gerekli besin maddesi elde etmektedir. Alışveriş olanaklarının kısıtlı olması ve ekonomik olarak alışverişi

ancak ürün kaldırdığı zamanlarda yapabilmesi toplu alışveriş eylemini gerekli kılmaktadır. Böyle bir geleneğin konutun biçimlenmesine yansımaları ise depo veya kiler işlevi gören ayrı bir mekan gereksinimidir. (10)

Köye ve köylüye ait bu değerlendirmelerin veri olarak dikkate alınmadığı köy konutu tasarımları ve uygulamaları sonucunda kullanıcı kendisine uygun olmayan konutlarda yaşamaya başladığında ortaya çok ciddi sorunlar çıkmaktadır. Kullanıcı bu durumda ya konutunu zorunlu olarak benimsemeye çalışmakta, ya da konutu kendisine uygun hale getirebilmek için birtakım değişiklikler yapmaya başlamaktadır. Bu durumda birinci seçenek toplumda korunması gereken birçok değer yok olmasına, ikinci seçenek ise birbiri ile uyumsuz bir konut topluluğunun oluşmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde pek çok uygulama örneği olan iskan çalışmaları sonrasında karşılaşılan durum ise çoğunlukla ikinci yaklaşımı sergilemektedir. Bu uygulamalara örnek olarak seçilen Aydın- Söke, Kırkiçi'ndeki yeni yerleşim merkezinde de (Denizköy) gerek konutlar, gerek köyün geneli tasarımdan bağımsız bir biçimde büyük bir değişim geçirmişlerdir. Yerleşim yeri kararından kaynaklanan pek çok sorun köylülerin yaşamak zorunda oldukları fiziki çevreye yabancılaştırmaları sonucunu doğurmuştur.

5. AYDIN- SÖKE- KIRIK İÇİ ÖRNEĞİ

GAP kapsamında yapılan Karakaya Barajı göl alanında kalan 97 yerleşim biriminde yaşayan ailelerin bir kısmı için Yeni Yerleşim Merkezi olarak projelendirilen Denizköy'de, Kars, Malatya ve Elazığ'dan gelen aileler barınmaktadırlar.

Geldikleri yörelerde hayvancılık yaparak geçimlerini sürdüren bu insanlara sunulan yeni yerleşim yerinin turizme açık bölgelere yakınlığının, bu ailelerin turizme yönelmelerine neden olacağı varsayımı, projelendirmede kabul gören bir yaklaşımdır. Bu nedenle yeni yerleşim merkezinde hayvancılık gelir getiren bir uğraş olarak kabul edilmemiş; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne alt katı ahır ve sakmanlık olarak hazırlanmış olan tip projelerin aynen uygulanmasına karşın; alt katın konut olarak kullanılarak

pansiyonculuk yapılabileceği görüşü benimsenmiştir.

Daha önceleri hayvancılık yaparak geçimlerini sağlayan bu insanlar, tarım yapılabilecek alanların da tarıma elverişli olmaması nedeniyle büyük bir ekonomik sıkıntıya düşerek, konutlarının birbölümünü alt katı ya da üst katı bağımsız bölüm haline getirip çevredeki inşaatlarda çalışan işçilere kiraya vermeye başlamışlardır. Kendileri için de bu inşaatlarda çalışmak alternatif bir yaşam biçimi olmuştur. Üretimden kopan, emeğini satarak geçinmeye başlayan bu insanlar, havası, suyu, toprağı, kendilerine yabancı olan bu yörede en temel gereksinimlerini bile para vererek satın almak durumunda kalmışlardır. Yine de yaşamın zorunlu bu değişimine karşın, kendi gelenekel değerlerini korumaya hala dışarıda ekmek yapmaya, her evin kendisine ait terasında oturmak yerine bahçe kapılarının önünde oturup sohbet etmeye, çamaşırlarını dışarıda birlikte yıkamaya, alışverişlerini toplu yapmaya devam etmektedirler. Bahçe giderek konuta dahil olmaya başlamış pek çok eylemin burada sürdürülmesinin yanı sıra ekim yapılan bir alan haline gelmiştir. Ataerkil ile düzeni burada da sürmekte, duşlu, klozetli, her birinden deniz görünen teraslı konutlarda aile büyükleri çoğunlukla üst katta oturmayı yeğlemektedirler. Aile genişledikçe konut değişmekte, teras kapatılarak oda haline getirilmektedir. Farklı köylerden gelip bir arada yaşamaları öngörülen köylülerin güvenlik gereksinimi nedeniyle hiçbir köyde görülmeyecek biçimde, konutların alt kat pencerelerini demirledikleri, bahçe duvarlarını yükselttikleri ve aynı köy içinde yaşayan farklı köylerden insanların birbirleri ile çok fazla ilişki kurmadıkları da köyde yapılan çalışma sırasında tespit edilen bir durumdur. (Ek 5, Ek 6, Ek 7)

SONUÇ

Yöreye Doğu Anadolu'nun değişik illerine bağlı farklı köylerden gelen ve yaşamları boyunca "deniz" kelimesinin bir anlam ifade etmediği bu insanların kendi yörelerinden, akrabalarından uzakta değişik bir yaşam sürdürmeleri kararının tartışılabilirliği ortadadır. Denizköy'de kurulan yeni yerleşim merkezi oldukça uç bir örnek olarak değerlendirilse bile, iskan çalışmaları

sirasında pek çok benzer uygulamanın yapıldığı da bilinmektedir. Kuşkusuz; kamu ve sosyal tesislerden yeterince yararlanamayan, bunun yanında elverişsiz yerleşim düzeninin ortaya çıkardığı güvensizlik, ulaşım ve haberleşme zorluğu nedeniyle yıllar boyu kapalı ekonomik ilişkiler içinde yaşamak zorunda kalan köy insanına daha iyi yaşam olanaklarının sağlanması ivedi bir zorunluluktur. Ancak araştırmamız sonunda elde edilen bulgular bu zorunluluğun gereklerinin tam olarak yerine getirilmediği biçimindedir.

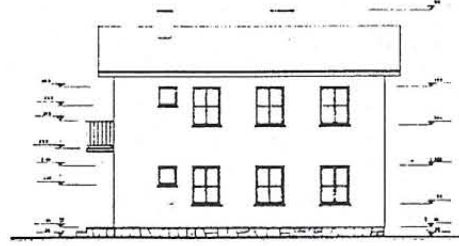
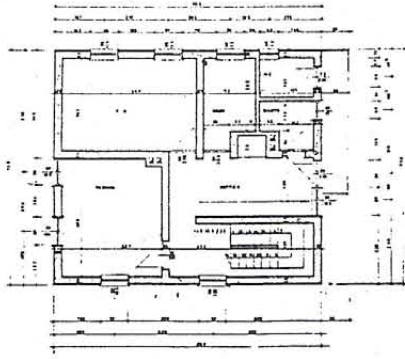
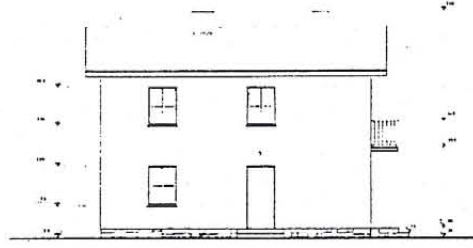
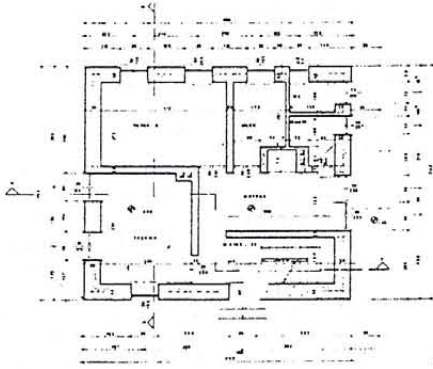
İskan çalışmaları sırasında yapılan uygulamalar, ailelerin ekonomik ve sosyal yaşamları dikkate alınmadan, eldeki sınırlı topraklarla; kendi gereksinimlerine cevap vermeyecek bir biçimde inşa edilmiş konutlara yerleştirmeleri biçiminde sürdürülmektedir. Böylece aileler iskan uygulamaları sonrasında ekonomik ve kültürel olarak büyük bir karmaşa yaşamaktadırlar.

Oysa kırdan ya da kentte olsun insanlara çağdaş yaşam koşulları sağlayabilecek; içinde yaşayanlar tarafından benimsenmiş, gereksinimlerine cevap olabilecek konutlar inşa etmek, toplum üyelerinin refah ve mutluluğunu sağlamanın bir yoludur. Ayrıca değişik bir yaşam biçimi benimsemek zorunda kalan insanlara -en azından var olan bağlarının korunması, toplumsal yaşamı olumlu olarak etkileyen geleneklerinin yaşatılması için yakın çevrelerinin kendi kültürel yapılarına uygun bir biçimde düzenlenmesi gerekliliğini, ifade etmek, konuya yaklaşımımızı göstermesi açısından, kaçınılmazdır.

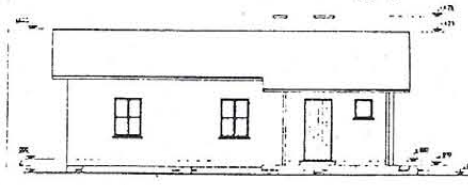
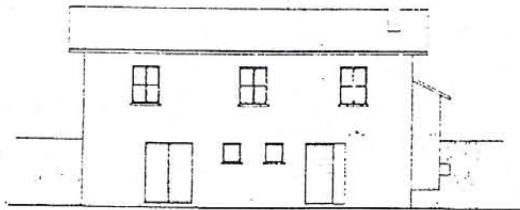
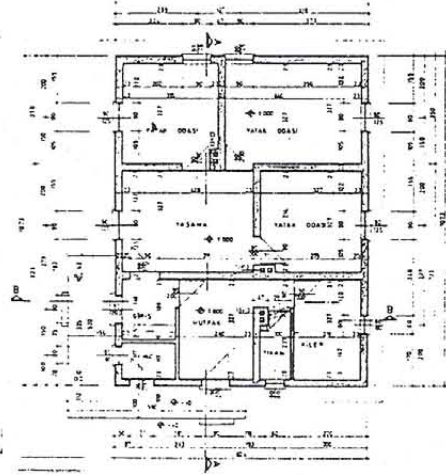
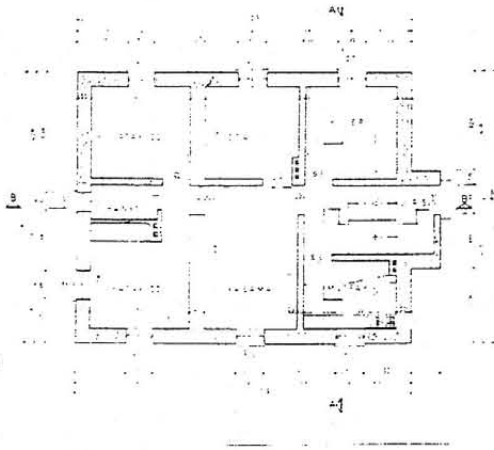
KAYNAKLAR

1. Aksu, A., 1950-1975 Dönemi Sosyal Yapı Değişiminin Konut Tasarımına Etkisi, Ankara- Kavaklıdere Örneği (Yüksek Lisans) G.Ü. Mühendislik mimarlık Fakültesi, 1987
2. Kösemihal, N.Ş., "Toplumsal Çevre ve Konut İlişkisi", Sosyoloji Dergisi, 1956.
3. Erden, A., Batı Anadolu Türkmen Çadırları, A.Ü. DTCF Yayını
4. İskan Kanunu ve Yönetmeliği, T.C. Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskan İşleri Gn.Md.lüğü, Babıali Matbaası
5. Kırsal Alanda Konut Sorunu, T.C. Köy İşleri Bakanlığı Toprak İşleri Gn. Md. Teknik İşler Dairesi Başkanlığı Yayını
6. TDK Türkçe Sözlük. TDK Yayını, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1981.
7. Tütengil, C.O., Kırsal Türkiye'nin Yapısı ve Sorunları, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1979
8. Ozankaya, Ö., Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür- İki Grup Köyde Yapılan Karşılaştırmalı Bir Araştırma, Sevinç Matbaası, Ankara 1971
9. Yörükan, A., Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri, İmar İskan Bakanlığı, Mesken Genel Müdürlüğü, Ankara, 1968
10. Bayraktar, N., Yeni Yerleşim Merkezleri Kurulmasında Etkin Sosyal Olgular ve Mekan İlişkileri, (Yüksek Lisans), G.Ü. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi 1988

Ek 1. Yeni Yerleşim Merkezlerinde Konut Uygulama Örnekleri

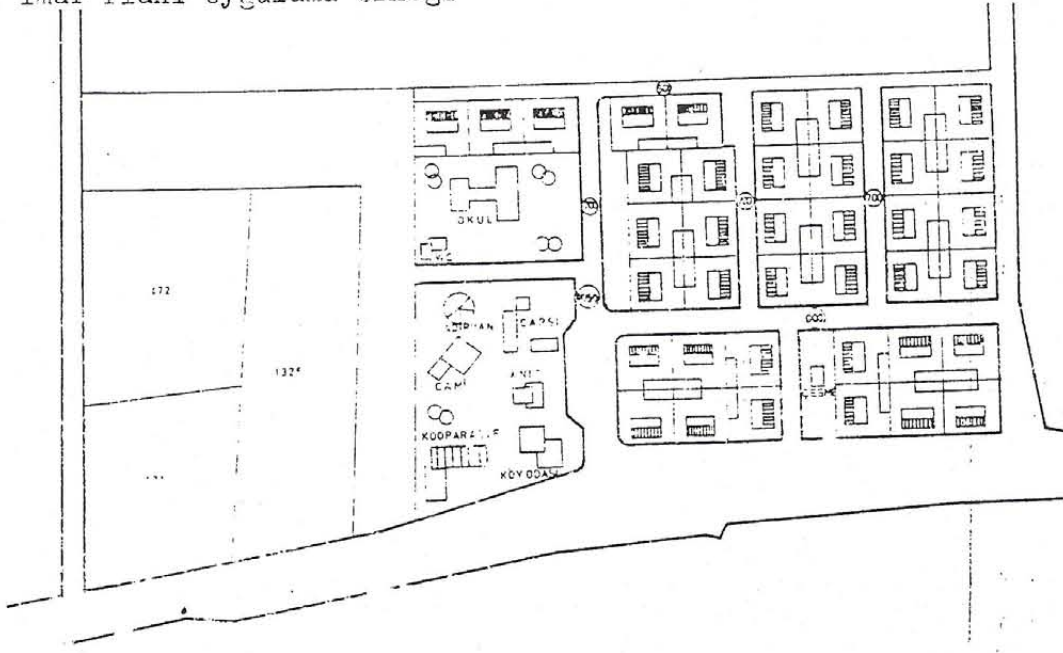
İki Ayrı Aile İçin Tip Proje
No:47 Aranjman No:534

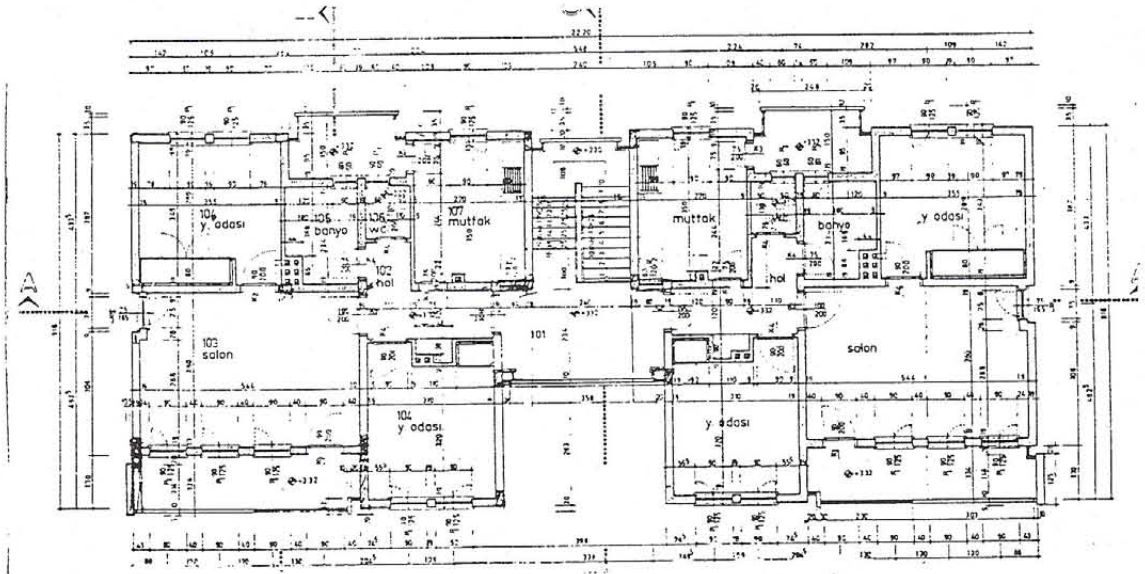
Tip Proje No:15 Aranjman No:22

Tip Proje No:57 Aranjman No:561

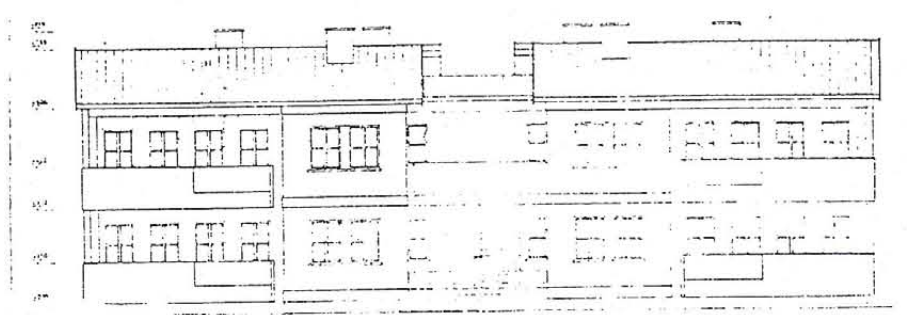
Ek 2. İmar Planı Uygulama Örneği

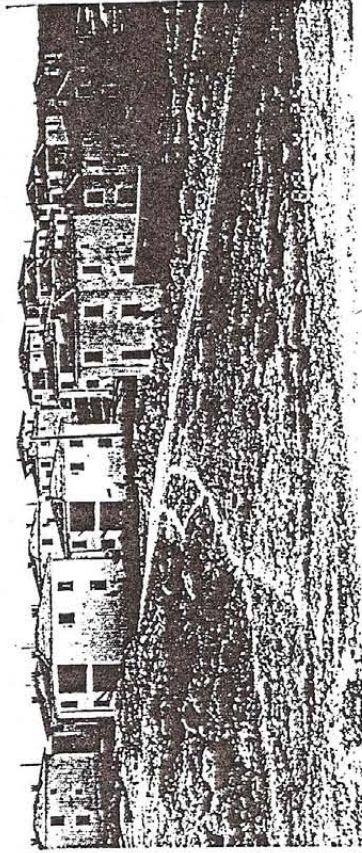
Samsun-Çarşamba Sofualan Köyü
Ek 3. Şehirselen İskan Örneği

Eskişehir- Mihalicçık-Süleler Köyü

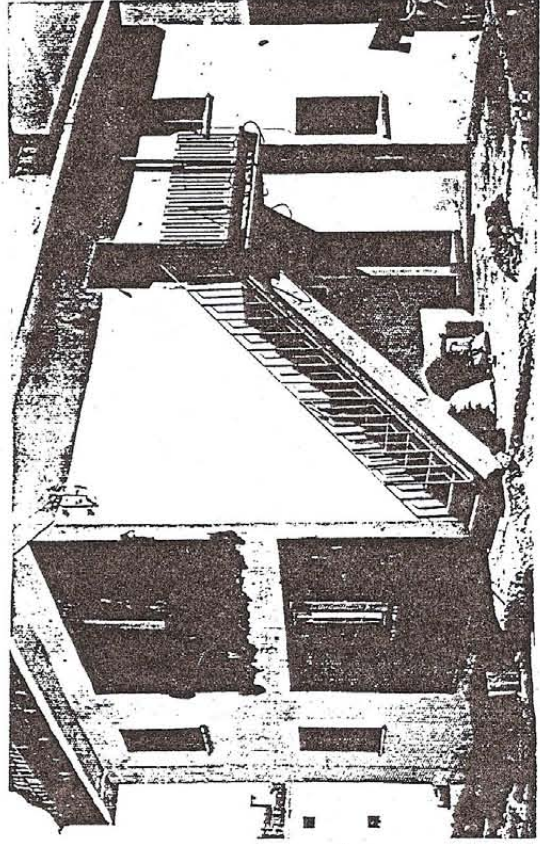

Ek 5. Yeni Yerleşim Merkezi Genel Görünüşü

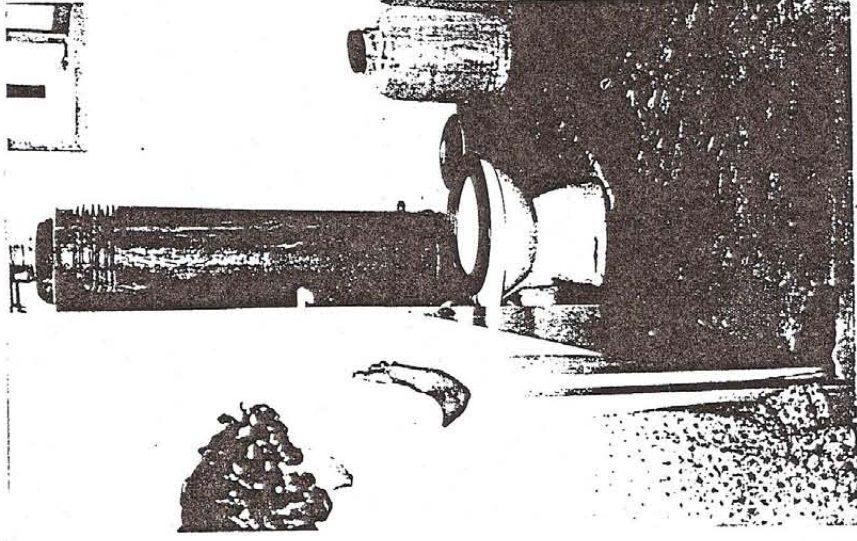
Aydın-Söke-Kırıkçı

Ek 6. Aydın-Söke-Kırıkçı

Konutta Değişim

Ek 7. Aydın-Söke-Kırıkçı

Köy Konutu Banyosu